

СТРУКТУРНА БУДОВА РЕЧЕНЬ З ПЕРФЕКТНИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Очковська А. П.

Житомирський державний університет імені І. Я. Франка

У сучасній лінгвістиці граматична категорія перфекта, яка протягом століть зазнала найбільше змін саме в англійській мові, досі викликає найбільшу кількість суперечок серед лінгвістів. У вчених-лінгвістів, які займаються дослідженням мови в діяхронії (Ф. Т. Віссер, Д. Денісон, А. І. Смирницький, Г. Фрідрен, В. Н. Ярцева) не існує єдиної думки щодо періоду зародження, кінцевого становлення перфекта, та його положення в системі видо-часових форм. Проблема віднесення перфекта до категорії виду або до категорії часу, а також його основного граматичного значення досі не знайшла однозначного вирішення [6: 96]. В лінгвістичній літературі зустрічаються чотири найбільш поширені концепції трактування граматичного значення та категоріальної приналежності перфекта: часова концепція, видова концепція, концепція видо-часової суміші, концепція часової співвіднесеності.

Процес формування нової дієслівної категорії та включення її до парадигми складають предмет багатьох лінгвістичних праць загального та спеціального спрямування з теоретичної граматики та історії мови.

Перфект – це видо-часова форма дієслова, яка позначає стан в теперішньому як результат попередньої дії, зміни або дію, подію, стан минулого, який є важливим для теперішнього, що розглядається з точки зору сьогодення, поза зв'язком з іншими фактами минулого [4: 372].

Метою статті є дослідити структурні особливості речень з перфектними конструкціями. **Об'єктом** дослідження є перфект в англійській мові. **Предмет** статті складає структурна будова речень з перфектними конструкціями в середньоанглійській мові.

В давньоанглійській мові основним способом вираження завершеності дії був синтетичний. До синтетичного способу відносять додавання різних

префіксів до дієслів. Префікс *ge-* був найпоширенішим серед інших, додавався до інфінітива або до особової форми дієслова і виконував функцію, яку виконує категорія доконаного виду (*ge-seon* – побачити, *ge-seah* – побачив) [2: 102].

Однак, вживалися і вільні синтаксичні сполучення дієслів *beon* та *habban* з дієприкметником минулого часу. В кінці давньоанглійського періоду починається граматикалізація перфектних конструкцій.

В середньоанглійській мові перфект виражався за допомогою двох давньоанглійських конструкцій *beon + participle II* і *habban + participle II*. Дієслово *beon* використовувалось з дієсловами руху та стану, а *habban* – з перехідними і неперехідними дієсловами, які не мали цього значення [3: 174].

Однак існували певні винятки з дієсловами руху, що свідчить про те, що вживання дієслова *haven* починає превалювати для утворення перфектних конструкцій. Наприклад,

(1) *He seyde, `O veray god, so have I ronne!* [7: 47]

He said, `Oh very good, so have I run!

Протягом середньоанглійського періоду відбувається остаточна граматикалізація перфектних форм. Внаслідок багаторазового використання дієслова *beon* та *haven* в сполученні з дієприкметниками II втрачають своє лексичне значення. Цей процес завершився в XIII – XIV століттях [1: 149]. Так, у прикладі (2) дієслово *hath* цілком втрачає своє лексичне значення:

(2) *My lady bright Criseyde hath me bitrayed,*

In whom I trusted most of any wight

And seyde, `Pardee, god hath holpen us [7: 138];

My lady bright Criseyde has betrayed me,

In whom I trusted most of any wight

And said, `Pardie, god has helped us.

Розглянувши структурну будову речень з перфектними конструкціями в середньоанглійській мові з позицій генеративної граматики, ми отримали наступні результати.

Основними функціональними проекціями в структурі речення з

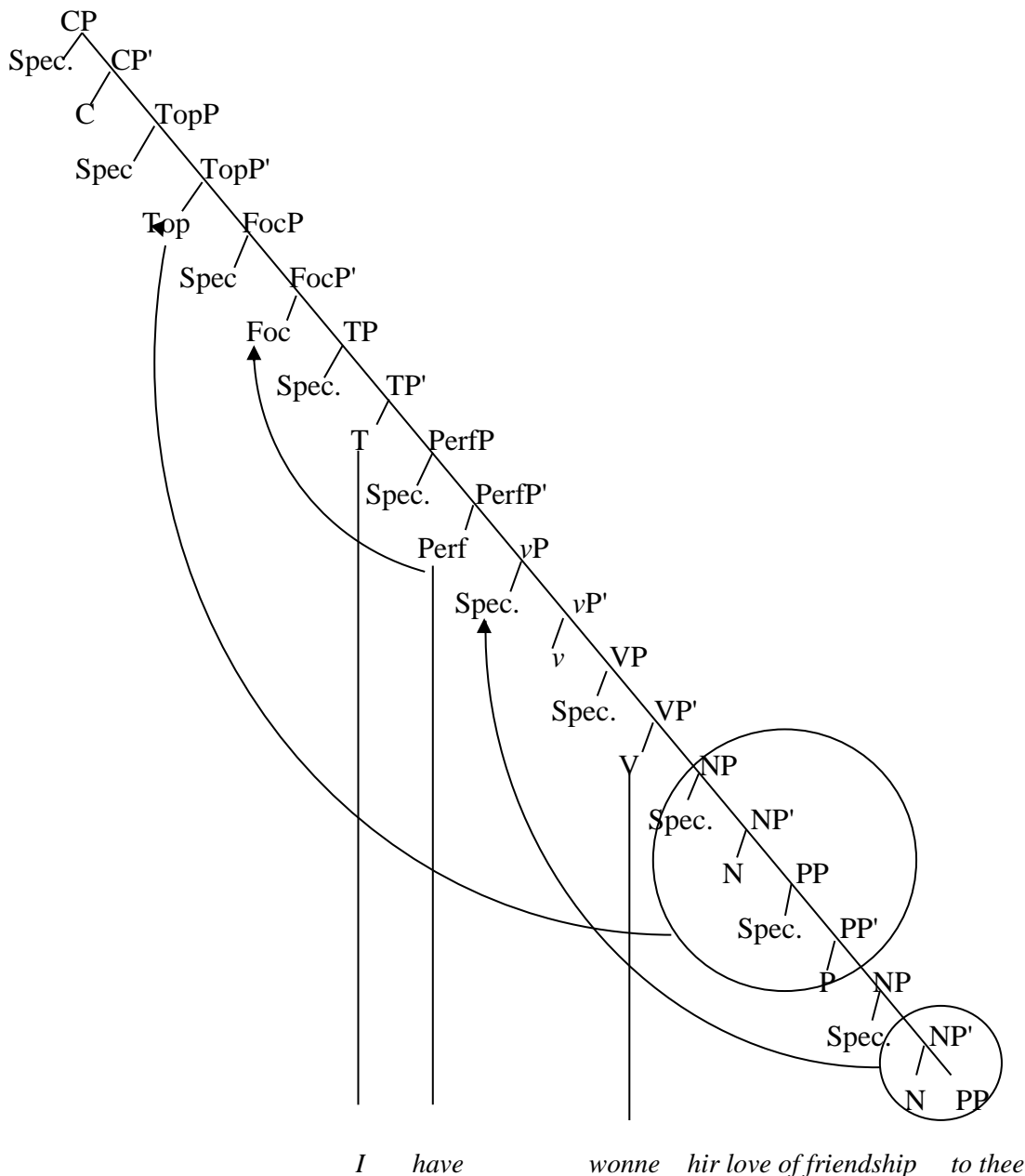
перфектними конструкціями є CP (*Complimentizer Phrase*), TP (*Tense Phrase*), PerfP (*Perfect Phrase*) та vP (*Verbalizer Phrase*) [8: 341]. Допоміжне дієслово *to have* породжується у функціональній проекції PerfP, але зазнає пересуву до позиції T для того, щоб отримати морфологічні закінчення часу і особи. Дієслово породжується в складі VP й завдяки обов'язковому процесу вербалізації пересувається до вершини v. За допомогою операції *Affix Hopping* закінчення (перфектна флексія) пересувається до позиції vP, де знаходиться дієслово. В силу включення v до T флексивна основа та дієслово стають однією складною основою. Оскільки, перфектна конструкція складається з допоміжного дієслова та дієприкметника минулого часу, структура з перфектом є більш складною за структурною будовою в порівнянні з іншими.

Структурні зрушення в реченнях з перфектними конструкціями спричиняють зміни в його комунікативній спрямованості. Будь-яке нестандартне вживання елемента в структурі розповідного речення відбувається за рахунок його пересуву. Структурна позиція для цього елемента знаходиться у функціональній проекції CP. Головна функція цієї проекції – забезпечення зв'язку речення (CP речення) з дискурсом [9]. Згідно з положеннями генеративної граматики, функціональна проекція CP містить додаткові проекції – TopP (*Topicalization Phrase*) і FocP (*Focus Phrase*). TopP – додаткова функціональна проекція, вершина якої містить ознаку топікалізації. Проекція FocP, з іншого боку, містить фокусований матеріал, який спричиняє інверсію відомої інформації [5: 134]. Наприклад:

(3) *Hir love of freendship have I to thee wonne* [7: 38].

У прикладі (3) три структурних елемента *hir love of freendship*, *to thee*, *have* розміщені у функціональній проекції CP, де зазнають акцентування. Актуалізовані елементи *hir love of freendship* і *have* зазнають пересуву до позицій TopP та FocP. Розташування елементів у функціональних проекціях TopP та FocP структурно підкреслює семантичну вагомість елементів для висловлення. Інший актуалізований елемент *to thee* зазнає пересуву із позиції свого породження до позиції акцентування Spec vP. Оскільки позиції TopP та

FocP вже зайняті іншими елементами, ми пропонуємо вважати позицією PP позицію Spec ν P, тому що вона знаходиться між допоміжним дієсловом *have* і дієсловом *wonne*. Таким чином, згідно з принципу розширеної проєкції підмет розташовується у стандартній позиції специфікатора TP. Дієслово *win* зазнає пересуву до позиції ν , де відбувається маркування дієслова (*Affix Hopping*). Продемонструємо структурні позиції елементів проєкції CP речення у схемі-дереві:

Отже, дослідивши речення з перфектними конструкціями в середньоанглійській мові, ми встановили, що акцентування конститuentів розповідного речення з перфектною конструкцією відбувається завдяки

їхньому пересуву до функціональної проекції CP, яка додатково розщеплюється на функціональні проекції TopP і FocP. У більшості випадків відбувається акцентуація в медіальній позиції, а саме між позиціями допоміжного дієслова і дієприкметника II та ініціальної позиції речення для надання висловленню більшої експресивності. Практичне застосування матеріалів нашого дослідження є можливим у межах навчальних дисциплін з історії англійської мови, основ генеративної граматики і теоретичної граматики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Аракин В. Д. История английского языка / В. Д. Аракин. – М: Издательство "Просвещение", 1985 – 250 с.
2. Иванова И. П. История английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М.: Высшая школа, 1976 – 319 с.
3. Иванова И. П. История английского языка: Учебник. Хрестоматия. Словарь / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – СПб.: Лань, 2001. – 512 с.
4. Костюченко Ю. П. Історія англійської мови / Ю. П. Костюченко. – К.: Радянська школа, 1963. – 425 с.
5. Полховська М. В. Екзистенційні речення в ранньомовноанглійській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Полховська Марина Володимирівна. Х., 2009. – 202с.
6. Расторгуева Т. А. Очерки по исторической грамматике английского языка: Учеб. Пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Т. А. Расторгуева. – М.: Высш. шк., 1989. – 160 с.
7. Chaucer G. Troilus and Criseyde / G. Chaucer – Режим доступу: www.manybooks.net.
8. Chomsky N. The Minimalist Program / N. Chomsky. – Cambridge, London : The MIT Press, 1995. – 420 p.
9. Haegemann L. English Grammar. A Generative Perspective / L. Haegemann, J. Gueron. – Oxford, Berlin : Blackwell Publishers. – 1999. – 672 p.